

GÉRARD ROSSÉ

SZERETET-ISTEN AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN¹

Nota del traduttore:

L'autore è biblista d'origine francese. Attualmente vive in Italia, è professore presso l'Istituto Internazionale "Mystici Corporis". Negli ultimi dieci anni ha pubblicato commentari voluminosi al Vangelo di Luca ed agli Atti degli Apostoli che nel frattempo hanno riuscito di divenire molto famosi nel mondo esegetico e teologico italiano. Questo suo studio che adesso appare in traduzione ungherese, faceva parte di una raccolta di studi sull'argomento, pubblicato dall'Editrice Città Nuova (vedi nota in calce nr. 1). Considero che il suo metodo e tutto quanto è uscito in questo articolo come frutto del suo modo di riflettere scientifico, oltre ad arricchire la modesta letteratura ungherese di teologia biblica, possa essere molto utile anche nel dilagare l'orizzonte di pensare degli ungheresi che vogliono conoscere meglio la Bibbia.

A fordító megjegyzése:

A szerző francia származású biblikus. Jelenleg Olaszországban él, ahol a „Mystici Corporis” Nemzetközi Intézet tanára. Lukács evangéliumához és az Apostolok Cselekedeteihez írt kommentárt. E műveit a két szentírási könyvhöz az elmúlt évtizedben olasz nyelvtérleten megjelent kommentárok között legjelentősebbeként tartják számon. Jelen tanulmánya, mely most magyar fordításban megjelenik, eredetileg egy tanulmánygyűjtemény részeként jelent meg a Città Nuova Kiadó gondozásában (lásd az 1. sz. lábjegyzetet). Amellett, hogy gazdagítja a magyar nyelvű biblikus teológiai szakirodalmat, remélhetőleg segíteni fogja az olvasót abban, hogy tisztuljon, tökéletesedjék a képe Istenről, aki háromszemélyű és mégis egy, akiről az Újszövetség a legtöbbet mondó megállapításra törekedve ezt jelenti ki: ő maga a Szeretet.

JÉZUS ISTENE

1. Isten országának eljövetele

Jézus arról az Istenről beszél, akit minden izraelita elfogadott és imádott. Istennek arra a legtisztább és leghitelesebb képére épít, amelyet az ószövetségi kinyilatkoztatás mindenekelőtt a prófétákon keresztül juttatott kifejezésre.

A judaizmus Isten mindenhatóságát és transzcendenciáját törekedett aláhúzni. JHWH szent nevét nem ejtették ki. Amikor Istenről beszéltek, körülírásokat (például: „Mennyek Országá” = Isten országa), vagy nyelvtani módozatokat használtak (például a *passivum divinum*-ot, vagyis: Istenről műveltető igemódban álló ige révén beszélni: „adatok és *adatik nektek*” = Isten ad nektek).

¹ Eredeti cím: Dio Amore nel Nuovo Testamento, in AA.VV., Dio Amore nella tradizione cristiana e nella domanda dell'uomo contemporaneo, Città Nuova, Roma 1992. 49–83.

Nyilván, Isten jelen volt a zsidó mindennapi életében. Sőt a vallásos mozgalmak, mint amilyen a farizeizmus volt, minden izraelitában az ő kiválasztottságának papi méretét igyekeztek életben tartani: azt, hogy a nép papi nép. De mindez azzal a veszéllyel járt, hogy a zsidó mindennapi élete klerikalizálódott (tisztlási szertartásokkal étkezések előtt, valamint a papok is ugyanezt tették a templomban, mielőtt az oltárhoz közeledtek volna, stb.).

Azt sem kell szem elől téveszteni, hogy ez a transzcendens Isten érdeklik az ember iránt, különösen a választott nép iránt. A fogság utáni próféták, és aztán az apokaliptikus irányzatok ösztönzése közepette egyre szilárdabbá válik a meggyőződés, hogy Isten erőteljes módon fog eljönni azért, hogy teljesen kinyilvánítsa az ő királyságát, azért, hogy megszen- telje az ő nevét. Az általános szemléletmód szerint azonban „JHWH napjában” a „harag napját”, a fenyegető végítélet eljövételét látják.

Akárcsak Keresztelő János, Jézus is bejelenti Isten közeli eljövételét. De a Keresztelőtől eltérően Jézus e nagy isteni közbelépésben örvendetes valóságot lát, az emberbarát Istennel való találkozást látja. Aki Jézust hallgatta, és üzenetét befogadta, még ha magát korábban „igaznak” tartotta is, új módon fedezte fel Istent. Istennek Jézus által hirdetett közelségét úgy tudta megélni, mint egy találkozás tapasztalatát: egy olyan Istennel történő átalakító és felszabadító találkozásként, aki mindenkit személyesen szeret, és az emberek egységére törekszik.

Jézus Isten eljövételében az *Izajás* könyvében bejelentett boldogságok ígéretének beteljesedését látja:

Milyen szép a hegyeken
annak a lába, aki örömhírt hoz,
aki békét hirdet,
aki jó örömhírt hoz, aki szabadulást hirdet;
aki azt mondja Sionnak:

„Királyként uralkodik Istened!”

(*Iz* 52,7)

Az Úristen lelke van rajtam,
mert felkent engem az Úr,
elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek...

(*Iz* 61,1)

Jézus tehát örvendetes üzenetet hirdet: Isten országának közelségét, Isten közelségét, aki hatalmát az emberek érdekében akarja gyakorolni, különösen a kítaszítottak érdekében, magáévá téve ügyüket. És Jézus ennek megfelelően viselkedik. Nem marad visszavonultan Keresztelő

János közelében a pusztában várva, hogy érkezzenek az emberek. Visszatér Galileába, a félig pogány volta miatt kevésbé értékelt vidékre, és ott fejtí ki küldetését. Jézus tehát ott keresi meg a kis népet, ahol az van. És Jézussal együtt így tesz Isten is, aki az embert a maga mindennapi életében és Istentől való eltávolodottságában akarja megtalálni. Jézus galileai küldetése már önmagában is program, és azt mutatja, hogy vándor létét Isten embert kereső szeretete határozza meg.

Az ember tehát a maga életében váratlan módon találkozni tud Isten szeretetével. E találkozás hatása az öröm és a megtérés. Istent azonnal élete mindenévé választja, nem kínos lemondási fáradozásokkal, hanem olyan lendülettel és olyan kizárólagossággal, mely értelmetlennek tűnhetett:

Hasonló a mennyek országa a kincshez, amelyet elrejtettek a szántóföldben.

Egy ember megtalálta, újra elrejtette, aztán
örömben elment, eladta mindenét, amiye csak volt,
és megvette a szántóföldet.
(Mt 13,44)

Íme tehát egy ember, akit kellemesen meglepett az ő váratlan felfedezésének értéke. És megfelelő módon cselekszik. Lemond mindenről, csakhogy birtokba tudja venni ezt a kincset: Istent. Isten kizárólagos választása Istennek az ember életébe való betörése „logikus” következményeként jelentkezik. A paraszt nem azért ad el mindent, hogy elinduljon a kincs keresésére, hanem azután ad el mindent, miután rátalált váratlanul a kincshez. A lemondás gondolata követi a felfedezés örömet.

Aki Jézussal való kapcsolata révén megtapasztalja Isten közelségét, annak a szívében kitör az öröm és a hála. Ez alapvonal. Emlékezzünk a Jézus lábánál levő nőre (Lk 7,36kk), Zakeusra (Lk 19,1kk): eltelt életüket feldúlnak látják, és új létmódba kerültek.

2. A boldogságok

Már az Ószövetségnek és a judaizmusnak is meggyőződése volt, hogy Isten a maga hatalmát különösen a leginkább szükségét szenvedők javára akarja kinyilvánítani. Iz 61,1k ígértét magára vonatkoztatva Jézus éppen az a jóhírhöző akar lenni, aki bejelenti, hogy Isten most kézbe veszi a szegény helyzetét.

Az igazságosság, amit a királytól vártak, az ókori keleten kifejeződött abban is, hogy védelmezi a gyengéket az erősekkel szemben, segíti a szegényeket, kimentí a védteleneket a kizsákmányoló és zsarnokok elől.

Egy olyan ideál volt ez, amit e világ királyai gyakorlatilag soha nem értek el. Ezért vetik az emberek a reményüket Istenbe: ő az ideális király. Isten, mint ideális király védelmezője a szegényeknek, az árváknak, az özvegyeknek, az idegennek. Jézus közelinek hirdeti meg ezt az isteni közbelépést: Isten most úgy döntött, hogy beteljesíti az Izajás könyvében megírt vigasztalási ígéretek. Ebbe a vonalba helyezhető el Jézus nyilvános működésének kiáltványa:

Boldogok a szegények, mert övék az Isten országa.

Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást nyernek.

Boldogok, akik éheznek, mert ők majd jóllaknak.

(vö. *Lk* 6,20kk; *Mt* 5,3kk)

A szegény nem azért élvezi az isteni előnyt, mert jobb, mint a többiek, hanem éppen azért, mert szegény. Amikor Isten közbelép az ő javára, ezt nem azért teszi, mert meg akarja hálálni valamilyen erkölcsi tulajdonságát, hanem azért, mert – mivel szegény-, Isten, mint ideális király, szívén viseli királyi feladatát, hogy gondoskodjék róla, védelmezze őt. Az ő ideális királyi méltósága forog kockán.

Isten kinyilatkoztatja Jézus által elővételezeten megvalósított végleges királyi eljövételében a maga másságát, vagyis a maga szentségét, felkínálva szeretetét, határtalan kegyelmét a szűkséget szenvedő embernek.

3. A Szeretet-Isten felfedezése

A nagy tapasztalat a következő: Isten szeretet. A zsidó természetesen tudatában volt annak, hogy Isten jó. Olvasta ezt népe történelmében, dicsérte őt imában. De néhány mozgalomban a felfedezett élő kapcsolat Istennel gyakran túlságosan elit-izű vagy nemzeties jellegű volt. Másrészt pedig a szokásos és ismétlődő vallási gyakorlatok, a Törvénynek való engedelmisség, mint életideál JHWH-val inkább formális kapcsolatot segítettek elő. Ezenfelül egy vallási elit különféle indokkal sok személyt kitalált, bűnösnek ítélt és vádolt, főleg alacsony társadalmi helyzetűeket. Sokak számára nem létezett már remény.

Jézus különösen ezen utóbbiak számára nyitott meg új bizonyosságot: Isten szereti őket.

Isten tehát úgy mutatkozik meg, mint a kitaláltak, a szűkséget szenvedők, a szegények Istene. Ő képes elhagyni a 99 igazat, hogy megkeresse az eltévelyedettest, egyszerűen azért, mert ezen utóbbi szűkséget szenved.

Ha közületek valakinek száz juha van, és egyet elveszít közülük, nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a pusztában, és nem megy-e az elveszett után, amíg meg nem találja? Amikor megtalálja, örömeiben vállára veszi, hazamegy, összehívja barátait és szomszédait, és azt mondja nekik: „Örüljetek velem, mert megtaláltam elveszett juhomat!”
(Lk 15,4–6)

Isten az embert nem képességei és érdemei szerint értékeli, hanem az ő szeretet-igényének mértéke szerint. A *Tamás-evangélium* (apokrif) az első század végéről (107.p.) már nem maradt meg az eltévedt bárányról szóló példabeszéd eredeti értelménél. Ebben az írásban az elveszett bárány a legkövérebb, kedvence a pásztornak, aki az ő keresésére indul.

Isten a valóságban nem nézi az ember esetleges értékét. Szeretetében egyszerűen az ember közelébe férközik.

Istennek ez a fajta képe nem tudta fel nem forgatni a szokásos mértékeket, és ebből kifolyólag kénytelen volt ellenvetéseket támasztani különösen a gyakorló ember, a Törvényt betartó hívő részéről.

És Jézus példabeszédekben válaszol, egy általa kedvelt műfajban, hogy kiemelje ennek az Istennek az eredeti voltát, aki új és végleges módon közeledett az emberekhez. Nem vonakodik konkrét vonásokkal bemutatni JHWH viselkedését az apáról szóló példabeszédben, aki visszafogadja az elszőkött fiút: az apa elébe szalad, átöleli, visszahelyezi őt fiúi méltóságába, ünnepet rendez:

Apja már messziről meglátta (a fiút),
és megesett rajta a szíve. Eléje sietett,
a nyakába borult és megcsókolta.
A fiú így szólt hozzá: „Apám,
vétkeztem az ég ellen és teellened;
Már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz”.
Az apa azonban ezt mondta szolgálóinak:
„Hozzátok hamar a legdrágább ruhát és adjátok rá,
húzzátok gyűrűt az ujjára és sarút a lábára!
Azután hozzátok elő a hizlalt borjút, vágjátok le,
együnk és vigadjunk,
mert az én fiam meghalt és föltámadt,
elveszett és megtaláltatott”.
Aztán elkezdtek vigadozni.
(Lk 15,2–24)

Isten így, ehhez hasonló szeretettel fordul az emberhez. Nyilván, ez a fiú, aki éveken át együtt lakott az apjával, teljesen új formában fedezhette fel az apját: a vele való kapcsolat a korábbihoz képest teljesen meg-

változott. És a szeretet, mely az embert most elhalmozza, újjászüli, új teremtménnyé alakítja át őt: „meghalt és föltámadt” (Lk 15,24).

Jézus természetesen olyan Istent jelenít meg igehirdetésében, aki Isten marad az emberhez való közeledésében is. Olyan Istent, aki túllépi a mi mértékeinket, a mi mesterkedésünket. Éppen az ő szeretetében nem mutatkozik olyan Istennek, aki rendelkezésre áll, aki az emberi vágyak gyümölcse. Isten jövetele túllépi a mi kereteinket, a társadalomban használatos osztó igazság kereteit. A szőlőbe küldött munkásokról szóló példabeszéd sokatmondó. Este a gazda mindenkinek ugyanazt a bért adja.

Amikor beesteledett, a szőlő ura

így szólt intézőjéhez:

„Hívd a munkásokat és add ki nekik a bérüket,
kezdve az utolsóktól az elsőig”.

Jöttek azok, akik tizenegy óra körül kezdtek,
és kaptak egy-egy dénárt.

Mikor az első sorra kerültek,
azt gondolták, hogy többet fognak kapni,
de ők is csak egy-egy dénárt kaptak.

Amikor megkapták, zúgolódni kezdtek a gazda ellen:

„Ezek az utolsók csak egy órát dolgoztak,
és egyformán kezelted őket velünk,
akik viseltük a nap terhét és hevét”.

Ő azonban így válaszolt az egyiküknek:

„Barátom! Nem vagyok veled igazságtalan.

Nem egy dénárban egyeztél meg velem?

Fogd, ami tiéd és menj! Én ennek az
utolsóknak is annyit akarok adni, mint neked.

Vagy nem szabad azt tennem az enyémmel, amit akarok?

Rossz szemmel nézed talán, hogy én jó vagyok?

(Mt 20,8–15)

Teljesen érthető az első munkásoknak a reakciója, akik egész nap dolgoztak: úgy tűnik, hogy a gazda nem akar tudni a hosszú és fáradságos munkával megszerzett jogokról. De az isteni logika más: Isten a maga független cselekvése közepette jó akar lenni, ingyen akar adni. A fizetség így nem a teljesítmény érdemeihez illő, hanem az isteni szeretet adománya. Isten az emberrel olyan viszonyt akar kialakítani, amely túllép a hasznon, a *do ut des* viszonyon.

Jézus nem alkalmoszerűen választja a példabeszédek módszerét ahhoz, hogy megértesse az általa hozott újdonságot: Isten irgalommal közeledett végérvényesen a távoli emberhez. A példabeszéd nem szűkül le csupán egy érdekes történeté, amit hallgatni lehet. Nem csupán egy információs eszköz. A

példabeszéd hat az emberre, választásra készíti őt. A hallgató benne találja magát az elbeszélésben, felismeri magát a személyekben, a viselkedésformákban, megérti, hogy vele van kapcsolatban a történet. A példabeszédben Isten maga jelenik meg a hallgatónak, és meghívja őt, hogy találkozzék vele, hogy áttérjen a cserekapcsolat (*do ut des*) logikájáról az ingyeneség logikájára. A példabeszéddel sikerül Jézusnak a jelenlévők gondolkodó képességére olyannyira odahatnia, hogy Isten észjárásához emelje fel őket. A józan észre való hivatkozással („hogyan látjátok?”) sikerül elfogadtatnia annak az észjárásnak az érvényességét, amely meghaladja a józan észet. És a hallgató ily módon sodródik, választás elé kerül, jóllehet megmarad a maga szabadsága.

Isten közeledéséről Jézus nemcsak példabeszédekben szól. Magatartásában is kézzelfoghatóvá teszi ezt az isteni szeretetet gyógyítva a betegeket, kiűzve az ördögöket, együtt étkezve a bűnösökkel. Mindebben az ember olyan Istent fedez fel, aki elhatározta, hogy minden emberi lény keresésére indul, és ezért megkülönböztetett szeretettel viseltetik a szegények, a gyermekek, a nők, a betegek, a bűnösök, a kizsájtottak iránt.

És mindezek az egynének, akikkel Jézus közösséget vállal, megtapasztalhatják így állapotukban a bocsánatot, találkozhatnak az Atya személyes szeretetével, megérthetik, hogy helyzetük nem kétségbeejtő, bűnük nem jelent jóvátehetetlen büntetést. Jézus Istenével kapcsolatba lépve teljesen elfogadottaknak érzik magukat, és így újjászülehetnek, rátalálhatnak önmaguk és mások elfogadásának a képességére.

A Jézus Istenével való találkozás mindnyájuk esetében elsősorban nem tudást közvetít, hanem szabadulást, szeretetet, közösséget. Jézus viselkedésmódja láthatóvá teszi Isten feltétel nélküli szeretetét: kinyilatkoztatja, hogy pontosan ez a feltétel nélküli szeretet az irányelve Jézus cselekvésének. Ez magyarázza meg a szombaton történő gyógyításait, a törvényes szabadság szabályainak az áthágását. Semmilyen törvény, az atyáknak semmilyen hagyománya nem korlátozhatja a szeretetet, mivel most láthatóvá vált Istennek, az elveszettek Atyjának feltétel nélküli szeretete. Mózes törvénye nem veszíti el a maga értékét, hanem viszonylagossá válik az irgalom igényéhez kötődve, melyet Isten a végső időkben ki akar nyilvánítani.

Egy példát találunk erre vonatkozóan a Hegyi Beszéd ellentéteiben. Miután Jézus kijelentette:

Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy visszavonjam a törvényt vagy a prófétákat; nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem hogy beteljesítsem.

(Mt 5,17)

tovább folytatja:

Hallottátok, hogy ezt mondták a régieknek:

„Ne ölj; aki pedig öl, méltó az ítéletre”.

Én viszont azt mondom nektek, hogy mindenki, aki haragszik testvéérére, méltó az ítéletre.

Hallottátok, hogy azt mondták:

„Szemet szemért, és fogat fogért”.

Én viszont azt mondom nektek: ne szálljatok szembe a gonosszal, hanem aki megüt téged a jobb arcodon, fordítsd oda neki a másikat is”.

(Mt 5,21–22.38–39)

A Szeretet-Istennel való találkozás az ember számára új elindulást eredményez. Ennek ellentétét mutatja a szívtelen szolgáról szóló példabeszéd. A király nem azt várja el konkrétan a szolgáltól, akinek óriási adóságot engedett el, hogy reggeltől estig a Templomban tartózkodjék, hanem azt, hogy a hozzá hasonlókkal ugyanígy cselekedjék. Társadalmi irányba mutató ez a válasz.

Nem kellett volna neked is megkönyörölnöd szolgatársadon,
ahogy én is megkönyörültem rajtad?

(Mt 18,33)

A Jézus Istenével való találkozásnak tehát ez a jellegzetessége: nem a Törvény jobb gyakorlásában vagy a Templom buzgóbb látogatásában, hanem társadalmi méretben akar konkretizálódni, vagyis az emberek közötti kapcsolatban, túl minden megkülönböztetésen és nacionalizmuson. Jézus legeredetibb követelményének vonalán: az ellenség szeretetében.

Szeressétek ellenségeiteket!

Tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék titeket.

Áldjátok azokat, akik átkoznak benneteket,

és imádkozzatok azokért, akik gyaláznak titeket...

Szeressétek (...) ellenségeiteket!

Tegyetek jót és kölcsönözzetek, semmit vissza nem várva; ...

és a Magasságbeli fiai lesztek,

mert ő kegyes a hálátlanokhoz és gonoszokhoz.

Legyetek tehát irgalmasok, mint a ti Atyátok is irgalmas!”

(Lk 6,27–28.35–36)

Ez a lehetőség – az ellenség szeretete – az Istennel való találkozásból ered, aki megbocsát. Akinek ilyen tapasztalatban volt része, annak már nincs mentsége ahhoz, hogy szeressen, hogy szeresse ne csupán személyes, de nemzeti vagy vallási ellenségét is.

Az Istennel való személyes találkozás tapasztalata tehát, amelyben az ember elnyeri a mások felé való megnyílás képességét, testvériségre törekszik: az Isten eszkatologikus atyaságán alapuló, és a kölcsönös szeretetben megélt testvériségre.

Jézus sohasem törekedett csupán valamilyen személyes megtérésre. Küldetése során, nyilván, olyan Istent nyilatkoztat ki, aki odafordul személyesen mindenkihez, de a cél „társadalmi” marad. Isten Jézussal a maga végleges szeretetét tárja fel, amely képes megnyitni az embert mások felé, tehát képes egységben összegyűjteni az embereket, képes Isten népéből „új társadalmat” hozni létre azon terv szerint, mely az emberiséggel kapcsolatosan öröktől fogva ott volt Isten szívében.

4. *Bizalom Istenben*

Jézus emberközeli Istent mutat be. Olyan Istent tehát, aki megérdemli a teljes bizalmat. Az Ószövetség ábrázolása szerint ő a szikla, amelyre az ember támaszkodhat. És Jézus első személyben éli meg ezt a valóságot.

Jézus bizonyára annak mondja el válaszként a magvetőről szóló példabeszédet, aki kevésre becsülte az ő igehirdetésének eredményeit, aki kétségbe vonta küldetésének hatékonyságát, látván a „sekélyes gyümölcsöket”.

Íme, kiment a magvető vetni.

Amint vetette a magot, némelyik mag az útfélre esett.

Jöttek a madarak és felszedegették.

Más magok köves helyre estek,
ahol nem volt sok földjük. Hamar kikeltek,
mert nem voltak mélyen a földben.

De amikor a nap felkelt, megperzselődtek,
s mivel nem volt gyökerük, elszáradtak.

Néhány másik a tövisek közé esett.

A tövisek felnöttek és elfojtották őket.

Végül más magok a jó földbe hullottak. Ezek termést hoztak,

Az egyik százszorosot, a másik hatvanszorosat,

Ismét másik harmincszorosat.

(Mt 13,3–8)

A paraszt, aki vet, tudja, hogy szükségszerűen létezik olyan mag, amely elvész, mert az útra, kövekre vagy bogáncsok közé hull. De nem bátor-talanodik el, mert tudja, hogy van olyan mag is, mely jó földbe hull és bő termést fog hozni. Ezekkel a szavakkal Jézus Isten igéjének hatékonyságába vetett teljes bizalmát fejezi ki (vö. Iz 55,11). Amikor Isten cselekszik, megvalósul a cél, még ha pillanatnyilag sikertelenség vagy

kicsinység is a látszat. Jézusnak ugyanez a bizalma látszik a mustármagról és a kovászról szóló példabeszédekben.

Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz,
 amelyet egy ember megfogott, és elvetett a szántóföldjébe.
 Ez kisebb ugyan minden magnál,
 de amikor felnő, nagyobb lesz más veteményeknél.
 Akkora fa lesz belőle, hogy jönnek az ég madarai,
 és az ágai között fészkelnek.
 Hasonló a mennyek országa a kovászhoz,
 amelyet egy asszony megfogott, és belekeverte
 három mérőnyi lisztbe, amíg meg nem kelt az egész.
 (Mt 13,31–33)

Az Ország ereje már most működik, kis láthatósága ellenére is. Nyilván, azért, mert Isten műve, aki a fenséges és biztos vég biztosítója.

Az Isten szeretetébe vetett ugyanezen teljes bizalom kell, hogy jellemezze az imádságot is. Nem arról van szó, hogy kitartó szavaink erejével akarjuk megindítani az istenséget. „Tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még kérnétek őt” (Mt 6,8). Az istentelen bíróról szóló példabeszéd (Lk 18,2kk) nincs ellentétben az előbbi szavakkal. Az eredeti lecke ugyanis nem az özvegyasszony imádságának kitartó voltára vonatkozik, hanem a bíró magatartására, tehát magasabb szinten a bizonyosságra, hogy Isten igazságot szolgáltat.

Az egyik városban volt egy bíró, aki
 Istentől nem félt és embertől nem tartott.
 Volt abban a városban egy özvegyasszony is,
 aki elment hozzá és kérte:
 „Szolgáltass nekem igazságot ellenfelemmel szemben”.
 Az egy ideig nem volt rá hajlandó.
 Azután mégis így szólt magában: „Bár Istentől nem félek,
 és embertől nem tartok, mégis mivel terhemre van
 ez az asszony, igazságot szolgáltatok neki,
 nehogy végül is idejőjjön és arcul üssön”.
 Azután így szólt az Úr:
 „Hallottátok, mit mond az igazságtalan bíró?
 Hát Isten nem szolgált-e igazságot választottjainak,
 akik éjjel-nappal hozzá kiáltanak?
 Vajon megvárakoztatja őket?
 Mondom nektek: hamarosan igazságot szolgáltat nekik”.
 (Lk 18,2–8)

Itt Jézus rendíthetetlen bizalma tükröződik Istennek, mint királynak végső eljövételében, annak ellenére, hogy a tények mintha az ellenkezőjét mutatnák, és a kétely a hallgatók fejében felöltik. Következésképpen a

példabeszéd húsvét utáni olvasatánál a hangsúly az özvegyasszony viselkedésére tevődik, melyet a kitartó imádságnak, mint a hívő alapvető viselkedésmódjának példájaként tekintenek.

Jézus egészen az alapokig menően megélte az Istenbe vetett radikális bizalmat:

„Abba, Atyám! Minden lehetséges neked. Vedd el tőlem ezt a kelyhet! De ne az legyen, amit én akarok, hanem amit te” (Mk 14,36). Ez az egyedüli eset, ahol az evangéliumi hagyomány átírja az arám „Abba” megszólítást, amellyel Jézus Istenhez fordult. Soha nem nyilvánítja ki Jézus a maga fiúi természetét annyira, mint ebben a tragikus órában: tökéletesen engedelmeskedik az isteni akaratnak, amelyről tudja, hogy meghozza számára a kiteljesedést.

Az Atya gondoskodásába vetett bizalom kifejeződésre talál a Mt 6,25–33-ban (Lk 12,22–32) olvasható mondásgyűjteményben, amelyet most gyorsan megvizsgálunk.

5. A gondviselő Isten

A gondviselés igen ismert kifejezés, különösen népies elfogadottságában. Közhasználatban akkor beszélünk gondviselésről, amikor váratlan szerencse ér bennünket. Reménytelen esetek közepette is a gondviselésre bízunk magunkat utolsó megoldás gyanánt, mikor minden emberi lehetőség megszűnik. Általában a gondviselés rendkívüli közbelépésekre utal a magunk vagy más javára, sajátos pártfogásra, különösen amikor vallásos kötelezettségekről van szó. Ez a fajta felfogás azonban könnyen egy szeszélyes Isten benyomását keltheti, aki önkényesen lép közbe az emberi történések során, különösen kiváltságos személyek javára.

A Bibliának nincs sajátos kifejezése: a *pequddah* szót „gondviselés” értelmében csak Jób 10,12-ben olvassuk; a görög megfelelő – *pronoia* – a *Bölcs* 14,3; 17,12-ben található.

De a gondviselő Isten gondolata a Biblia minden oldalán előfordul. A teremtő és üdvözítő Istenbe vetett hit foglalja magában. Ez a hit magával hozza azt a meggyőződést, hogy Istennek terve van az emberek világával, és hogy érdeklődik ezért a teremtett világ és az ő teremtményei iránt, megőrizve őket, vezetve őket a cél felé. Amint 1Tim 2,4-ben olvassuk:

Ő azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön
és eljusson az igazság ismeretére.

A gondviselés szó a Bibliában lényegileg Istennek a történelemben való cselekvéséhez kapcsolódik, tehát történeti jellege van. Az ember részéről feltételezi a teremtett világban történő isteni cselekvés elfogadását, az

Istenhez, valamint az emberiséggel és minden emberrel kapcsolatos tervéhez való hűséget, a választást, miszerint hagyja magát Istentől vezetni, és ebből kifolyólag a meggyőződést, hogy minden esemény mögött, legyen az kellemes vagy kellemetlen, szerencsés vagy szerencsétlen, mindenképpen az Atyának gyakran titokzatos és rejtett gondoskodása van jelen. A gondviselés tehát átöleli az egész emberiség vagy történelem teljes létét, és nem kell fogyasztói mentalitás szerint személyes anyagi előnyök érdekében tett alkalmoszerű és csodás segítségként értelmezni. A gondviselés az iránt mutatkozhat meg, aki elfogadja, hogy Isten kezében éljen, szerencsétlenségek és halál közepette is, amelyek Isten személyes szeretetével való találkozást jelentenek.

Ebben a távlatban Krisztus üzenete az Ország közelségéről, mely az ember részéről a teljes önátadást, minden földi támasz elvesztését kéri, sajátos módon kihangsúlyozza Isten „gondviselésszerű” cselekvését. És teljesen találó az, hogy *Lukács evangéliumában* a gazdag képe után, aki a maga biztonságát gazdagságra alapozza, a tanítványok képe következék és álljon ellentétként, akik mindent elhagytak, és akiknek az Atya gondját viseli.

A tanítvány, aki életét Isten országának keresésére állította be, aki hagyja, hogy életét Isten kézbe vegye, nem mentes bizonyosfajta kísértéstől: elhagyván mindent azért, hogy Jézust kövesse, tapasztalhatja, hogy nyugalanság születik bensőjében a szükséges dolgokkal kapcsolatosan (táplálkozni, öltözködni), pontosan a minden emberrel veleszületett természetes biztonságérzet miatt. És ezt Jézus nem ítéli el. Jézus az Istenbe vetett teljes bizalmat sulykolja bele az emberbe: a valódi biztonság Istenre, az ő atyai gondoskodásáról való bizonyosságra támaszkodik.

Ne aggódjatok az életek miatt, hogy mit egyetek,
se a testetek miatt, hogy mibe öltözzetek.

(Lk 12,22)

Ez nem meggondolatlansági lecke, vagy boldog semmittevésre való felhívás. Jézus meg akarja szabadítani a tanítványt a gondoskodástól, a létért való nyugalanságtól, mely az ember minden erőfeszítését mozgósítja saját biztonságának keresése, a jövő biztosítására irányuló aggodalmaskodás közepette. A mennyei Atya gondoskodásába vetett bizalomra szóló felhívás ez, arra a bizalomra, „mely egyáltalán nem zárja ki azt, hogy dolgozunk a szükséges megszerzéséért; egyszerűen arra törekszik, hogy megszabadítsa a szívet attól a nyugalanságtól, mely kevésbé talál a mennyei Atya tekintete alatt megélt hithez.”²

² J. DUPONT, *Les Béatitudes III*, Gabalda, Paris 1973. 282k.

Ugyanezt a buzdítást ábrázolja a madaraknak (és aztán a mezők liliomainak) a képe:

Nézzétek a hollókat! Nem vetnek, nem aratnak,
nincs kamrájuk, sem magtáruk,
és az Isten táplálja őket.
Mennyivel többet értek ti a madaraknál!
(Lk 12,24)

A hallgató meghívást nyer arra, hogy felfedezze Isten gondviselő működését a teremtet világban, és levonja ebből az élet leckéjét. Jól megértjük: Jézus nem egy idillikus és idealizált képet mutat be a természetéről. Ő tudja, hogy télen sok madár meghal a hideg és az éhség miatt. Az, hogy hiszünk a gondviselésben, nem biztosít könnyű életet, nem távolítja el a bajokat és nehézségeket. De az ember meg tudja érteni mindezen események közepette, hogy Isten nem hagyja el őt, és meg tudja tapasztalni az ő közelségét.

Másrészt a hollók (és a mezők liliomai) nem úgy találnak bemutatásra, mint követendő viselkedési modellek. Az érdeklődés Istennek ilyen „jelentéktelen” lényekkel szembeni viselkedésére irányul, mint amilyenek a hollók, vagy a mezők liliomai. Nem ez tehát az érvelés: a madarak nem dolgoznak, az Atya gondoskodik róluk, ezért ne dolgozzatok ti se, mert Isten gondoskodni fog a ti szükségleteitekről. „A madarak és a virágok egyáltalán nem azt értették meg a tanítványokkal, hogy nem kell dolgozniuk, hanem azt, hogy az élet Istentől függ”.³

Ne kérdezzétek tehát, hogy mit egyetek vagy mit igyatok,
és ne nyugtalankodjatok,
mert ezeket a pogányok keresik a világban.
Atyátok azonban tudja, hogy szükségetek van ezekre.
Ti keressétek csak az ő országát,
és mindezt megkapjátok hozzá.
(Lk 12,29–31)

A buzdítás életválasztásként jelentkezik, mely megkülönbözteti a tanítvány viselkedését a „pogányétól”: Istent első helyre tenni, és teljes bizalommal lenni iránta. Az anyagi szükségleteknek szorongó, vagy a nyereségnek mindenáron történő keresése azok magatartását jellemzi, akik „nem ismerik Istent”, és ezért „kényszerülnek” arra, hogy csupán saját erőikre számítsanak. Földi látókörbe zártan az ember nem mentesülhet az „aggodalmaskodástól”: a gond és a félelem hűséges élettársai lesznek. Jézus éppen azt akarja, hogy a tanítvány szabaddá legyen ettől a

³ J. DUPONT, Les Béatitudes I, Gabalda, Paris 1969. 76.

meghatározott életmódtól, melyet a földi szükségletekért való aggodalmak jellemeznek.

Jézus tanítása tehát a személyeknek két csoportját állítja szembe egymással:

– az embert, aki aggódik maga miatt, aki nem számít Istenre, és aki azt gondolja, hogy egyedül kell biztosítania, és egyedül tudja biztosítani saját létét. De amiért fáradozik, végül túlsúlyba kerül, és elfoglalja a végső cél helyét.

– Jézus számára az ember jövője nem bizonytalan világ és bizonytalan lét, amelyről az ember azt hiszi, hogy saját erejével kell biztosítania azt a maga számára, hanem az ember jövője Isten országa. A földi lét kétség-telenül bizonytalan marad, és minden emberi képességgel szembe kell szállni vele, de elveszíti végső cél – jellegét, amitől az ember egész élete függne. Istent és az ő országát – mint az ember igazi jövőjét – első helyre téve a „többi” már az ember létének nem kizárólagos és fő problémáját, erőfeszítéseinek nem végső célját képezi, hanem „függelék” képez.

Amint már mondtuk, Jézus nem meggondolatlanságra buzdít, és nem ígér könnyű és fájdalommentes életet sem. Nem bátorít tétlenségre, passzivitásra, vagy felelőtlen viselkedésre a munkában. Ő nem ítéli el a munkát, az óvatosságot az ügyekben, a jövőnek ésszerű bebiztosítását. A tanítvány az alapvető nyugtalanságtól szabadul meg, amely az ember minden erőfeszítését mozgatja a biztonság keresése közben.

Az Isten gondviselő cselekvésébe vetett bizalom egyáltalán nem a rendkívüli közbelépésekbe vetett bizalmat jelenti, miszerint Istennek mindig csodálatos módon kellene közbelépnie, valahányszor az ember az ő országa keresésének alapállására helyezkedett. Azt jelenti, hogy aki az Országot keresi, az életében, mindennapi küzdelmeiben és szenvedéseiben felismerheti az Atya figyelmes közelségét.

Jézusnak az Atya gondoskodásáról mondott szavainál az életbe vetett bizalom nem utópia, hanem alapvető választás, elhatározás kérdése. Végeredményben számolni kell Isten közelségének valóságával.

„Ti keressétek csak az Országot, és mindezt megkapjátok hozzá”: ennek az ígének az életre váltása – mely ígéret és követelmény – azt jelenti, hogy megértjük és megtapasztaljuk, hogy az ember élete alapjában véve Isten ajándékaént érkezik, nem pedig „a dolgos ember illuzórikus önellátásaként”.⁴

⁴ G. ANGELLINI, „Lavoro” címszó, in Nuovo Dizionario di Teologia, ed. Paoline 1982, 722.

Miután ez az életválasztás megtörtént, egyfajta szerepcsere következik be. Ha az ember Istent első helyre teszi, Isten gondjárt viseli az ember teendőinek. Nyilván nem úgy, hogy elfoglalja az ember helyét, hanem úgy, hogy – azt lehet mondani – az Atya magára veszi a gondoskodás, az adományozás szempontját, és így lehetővé teszi az embernek, hogy önmaga és cselekvése számára a megfelelő helyet biztosítsa.

Más szóval: Isten számára megadatik a lehetőség arra, hogy ne csupán bizalmi szinten, hanem az emberi közösség egész társadalmi életében gondviselő legyen.

6. Isten atyáságának megtapasztalása

Az Atya névvel már az Ószövetség kifejezte Istennek tekintélyi és gondoskodó jellegű viszonyulását a választott néphez (*Oz* 11,1–4. 8–9; *Jer* 31,9.15–20; *Iz* 49,14–16)⁵. De a megnevezés ritka maradt a mitológia felfogásába való visszaeséstől való félelem miatt, ahol az istenség azért atya, mert megszüli a világot, a félisteneket stb.

Jézussal az Atya név Isten jellegzetes tulajdonságává válik. Ő Izrael Istene olyan formában, ahogyan véglegesen megmutatkozott a Jézus által elindított új idők során: Isten, aki egyedi módon közeledett az emberhez, aki megszüntette a távolságot közte és teremtménye között (a bűnt) azért, hogy a teremtményt befogadja a maga közösségébe. Ő az az Isten, aki mindenhatóságát a korlátlan önajándékozás, a mérték nélküli szeretet képessége által nyilatkoztatta ki. És Jézus alázata, az elveszettek után járása, a megvetettekkel való együttérzése, szolgáló magatartása, leereszkedése mind – mind az a mód, amellyel ő a földön Isten nagyságát megélte.⁶

Jézus most „Abbá”-nak meri szólítani ezt az Istent, aki Izrael történelmében kinyilvánította hatalmát és szeretetét. Ez a név, mellyel a gyermek, de a felnőtt is apjához fordul, meghittséget, bizalmat, gyöngédséget és ugyanakkor tiszteletet, meghódolást fejez ki. „Jézus legmeglepőbb eredetisége abban rejlik, hogy az ókori judaizmus során egyedül ő fordul Istenhez úgy, hogy Abbának szólítja őt”.⁷

Ezt a megnevezést elsősorban a Jézus által meghirdetett Isten országa újdonságával összefüggésben kell érteni. „Abba” azt jelenti, hogy Isten

⁵ A judaizmusban nem sokkal Krisztus előtt megjelent az a szokás, hogy Istent külön az egyes izraeliták Atyjának is nevezzék (Bölcs 2, 18; Sir 51, 10 stb.); ld. Albert Dreston előző tanulmányát (ti. a könyvben, ahonnan ezt a tanulmányt fordítom. Ford. megj.)

⁶ Vö. F. X. DURRWELL, *Le Père. Dieu en son Mystère*, Cerf, Paris 1987. 182.

⁷ J. SCHLOSSER, *Le Dieu de Jésus. Etude exégétique*, „Lectio Divina” 129, Paris 1987. 205.

közel jött, új meghittségi viszonyt teremtett, amelyet első személyben maga Jézus élt, de amely kapcsolatban való részesedésre minden izraelita és ember hivatott (vö. *Róm* 8,15; *Gal* 4,6). A tanítvány tudja, hogy az Atya személyesen szereti őt. Ez a valóság jellemzi egész létét olyannyira, hogy Istenhez teljesen kötődő gyermeki létként éli meg azt:

Atyátoknak se hívjatok senkit a földön,
mert egy a ti Atyátok, a mennyei.
(*Mt* 23,9)

A százsorosról szóló részben, melyet az kap, aki elhagyja a családi kötelékeket, nem véletlenül ígér Jézus „százannyi házat, testvért, nővért, anyát és gyermeket...”, de nem apát. Mert a hívőnek már csak egyetlen Atyja van.

És ami az Atyához köt, ami gyermekké tesz, az nem csupán egy érzés, hanem Jézusnak befogadott és megélt ígéje. Isten Jézus által kinyilvánított akarátának megtétele, amely Jézus körül családba gyűjti össze a sok testvért az egyetlen Atya tekintete alatt.

A hitreflexió az Atya és Fiú közötti viszony titkát a Feltámadott húsvét utáni megértésének fényében fogja elmélyíteni. A keresztény hagyományban Istent kifejezetten „Jézus Krisztus Atyjára”-nak fogják nevezni, és az Atya szóval azt a lényegi viszonyt határozzák meg, amely őt öröktől fogva az egyszülött Fiúval egyesíti: az Atya azon aktus által válik Atyává, hogy megszüli Fiát, teljesen odaajándékozva magát a Fiúnak.

Jézusnak a földön megélt engedelmissége a maga részéről fiúi voltát tárja fel, szabad egyetértésben azzal, hogy született.

Következésképpen elmélyítik a viszonyt, amelyre a hívő eljut Istennel. A tanítvány ugyanarra a meghittsége jut el, amelyben a Fiú van öröktől fogva az Atyával. Isten most ugyanazzal a szeretettel fordul a hívőhöz, amellyel szereti az egyszülött Fiút: „Isten, a láthatatlan Atya, az abszolút Titok mindenikünket pontosan azzal a szeretettel szeret, amellyel viseltek örökkévaló Fiával szemben, és amelyet kinyilvánított az emberek szeme láttára a názareti ember, Jézus személyében (...). Ugyanazon aktussal, amellyel Jézus kinyilatkoztatja nekünk, hogy Isten meghittsége, mint szeretetközösség létezik, kézen fog bennünket, és bevezet minket abba a meghittségbe”.⁸

⁸ PH. FERLAY, *Abrégé de la Foi Catholique*, Desclée, Paris 1986. 61.62.

7. A keresztfeszített Jézus: Isten szeretetének kinyilatkoztatása

A keresztfeszített Jézus az egész Újszövetség számára a Szeretet-Isten teljes kinyilatkoztatása. Ilyen szempontból nem tudom meg nem említeni, még akkor is, ha más összefüggésben a téma részletesebben tárgyalásra kerül.

Jézus mindig teljesen egyesülve maradt az Atyával. A szenvedésben és a kereszten is az Atya átsugárzása ő. Halála, az annak tulajdonított jelentőség, mint önátadás, a hóhérainak nyújtott megbocsátás tehát egyformán megnyilatkozása Istennek, az ő cselekvésének, az emberekhez való viszonyulásának.

A keresztfeszített Jézus, mint Isten szeretetének végső kinyilatkoztatása a következőket mondja nekünk:

– az üdvösség ingyenes ajándék. A keresztfeszített Jézusban Isten ingyen közli a maga életét az emberekkel, ingyen nyit a vele való közösség felé. Ebben az ingyenességben kell gyökereztetni az üdvösséget, és kell válaszolni erre a kínálatra. Az embertől Isten elfogadást vár el, nem pedig valamilyen kárpótlást.

– Isten szeretetének nincs határa: Isten nem fárad bele és nem is fog soha belefáradni az emberbe, annak számtalan visszautasítása, sértése, támadása és ellenségeskedése dacára sem. Az ő „igen”-je végleges, eszkatológiai. Övé az utolsó szó, és ez a szó éppen szeretet.

– Istennek a keresztfeszített Jézusban megnyilvánuló szeretete egyetemesként nyilatkozik meg: nincs semmilyen embercsoport vagy negatív helyzet, mely *a priori* ki lenne zárva, vagy nem lenne fogékony az Isten személyes szeretetével való találkozásra.

– A keresztfeszített Jézus az Istenről adott utolsó kinyilatkoztatás.

PÁL

Pál, akárcsak valamennyi zsidó, ahhoz az Istenhez csatlakozik, aki az Ószövetségben kinyilatkoztatta magát.⁹

De az Egyházat üldöző Saul és a nemzetek apostola, Pál között megtörtént a damaszkuszi esemény: a keresztfeszített és feltámadt Jézus Istennek kiváló Fiaként talál előtte kinyilatkoztatásra (*Gal* 1,15). Pál számára a keresztfeszített Jézus az a hely, ahol Isten véglegesen közbelép üdvözítő módon az emberiség javára, tehát az a hely, ahol teljesen kinyilvánítja a maga szeretetét.

⁹ Bővebb részletek miatt I. AA.VV., Il Dio di Gesù Cristo, Città Nuova, Roma 1982. 111kk.

A téma más alkalommal kerül tárgyalásra. Itt csupán néhány gondolat megjelölésére korlátozódok:

– A keresztfeszített Jézusban Jézus Istene, aki az elveszettek Isteneként nyilatkoztatta ki magát, az Istentől távol levő embereket ingyenesen igazzá tevő Istenként nyilatkozik meg. A keresztfeszített Jézusban Isten véglegesen közel került minden emberhez.

– A keresztfeszített Jézusban Isten megmutatja, hogy eltávolította a válaszfalat, mely elválasztotta Izraelt, mint Isten népét a pogány népektől. Az üdvösséget, a szövetségi viszonyt Isten felkínálja minden ember számára, akik arra hivatottak, hogy megalkossák a Krisztus Testét képező egyetlen testet, mely mindenféle származású „sokak”-ból tevődik össze.

– A keresztfeszített Jézusban Isten a maga teljes másságát nyilvánítja ki, mint olyan nagy szeretetet, mely képes gyöngévé, megvetetté lenni, miközben a „vallásos” ember ösztönösen uralkodónak és dicsőségesnek hajlamos őt elképzelni. De az, ami az ember számára „joggal” „botrány és oktalanság”, valójában „Isten ereje és Isten bölcsessége” (1Kor 1,24).

Idézem, amit írtam *A Jézus Krisztus Istenében*:

„Jézus Krisztusban, a Fiúban véglegesen kinyilatkoztatásra talál az, hogy Isten a maga létében ’örökre szólóan kész önmagát másoknak ajándékozni’ (J. Moingt). Isten nincs bezárva önmagába, a saját tökéletességének szemlélésébe. Kinyilvánítja a rendkívüli képességet arra, hogy önmagából kilépjen, *leereszkedjék*: ez a *kenos*, amely a teológiai nyelvben a görög kifejezés szerint használatos.

A megtestesülés, a teremtménnyé levés döbbenetes lehetősége abszolút újdonság, olyan kezdeményezés, mely maximálisan megmutatja a mindenhatóságot, mely szeretet. Isten, aki szeretetből leereszkedik az emberi lét korlátai közé, olyan nagy titok, mint Isten maga. A filippiekhez írt himnusz éneklí:

aki (ti. Jézus Krisztus) isteni mivoltában (...)
kiüresítette önmagát (...),
engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig.
(*Fil 2,6–8*)

Ez Isten valósága, mely a „végső időkben” feltárult. Isten leereszkedése feltételezett olyan szövegekben is, mint *Róm 1,3; 8,3; Gal 4,4; 2Kor 8,9*, hogy néhány páli szövegre korlátozódjak.

Isten nagysága ebben az ő szuverén szabadságában rejlik, hogy olyan annyira elkötelezi magát az ember érdekében, hogy teljes emberi tapasztalatra tesz szert, belép a történelembe, az ember állapotába azért, hogy megossa vele a korlátokat és a vágyakat, a banalitásokat és a jobb

világért zajló harcokat, hogy élje velünk a mi emberi tapasztalatunkat egészen a szorongásig és a halál magányáig, egészen addig, amíg önmaga ellentétéként jelentkezik. Az ő leereszkedése nem csupán abban áll, hogy emberré lesz. Amint a *Filippiekhez írt levél* himnusza mondja, ő átélte ezt az emberi állapotot szegénységben, szolgálatban egészen a keresztre feszítés általi halál szélsőséges megaláztatásáig¹⁰.

A *Rómaiakhoz írt levélben*, amelyben az apostol leírja Istennek a keresztfeszített Jézusban történő üdvözítő cselekvését, Istennek az emberiség iránti szeretete annyira nyilvánvaló, hogy Pál örömeinkre, Isten szeretetét dicsőítő himnusza fakad.

Mit mondjunk tehát mindezek után?

Ha Isten velünk, ki ellenünk?

Ő, aki tulajdon Fiát sem kímélte,
hanem odaadta értünk, mindnyájunkért,
ne ajándékozna vele együtt mindent nekünk?

Ki lenne vádlója Isten választottjainak?

Isten az, aki a megigazulást adja;

ki lenne hát az, aki kárhoztat?

Talán Krisztus Jézus, aki meghalt,
mi több, fel is támadt, Isten jobbán van,
és közbenjár értünk?

Ki szakíthat el minket Krisztus szeretetétől?

Nyomorúság vagy szorongatás? Éhség,
mezítelenség, veszedelem, üldözés, vagy kard?

Amint írva van:

„Miattad gyilkolnak minket naphosszat,
olybá vesznek, mint a leölésre szánt juhokat”.

De mindezekon győzedelmeskedünk azáltal,
aki szeret minket.

Abban ugyanis biztos vagyok,

hogy sem halál, sem élet,

sem angyalok, sem fejedelemségek,

sem jelenvalók, sem jövődők, sem erők,

sem magasság, sem mélység,

sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket

Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban,

a mi Urunkban van.

(*Róm 8,31–39*)

¹⁰ AA.VV., *Il Dio di Gesù Cristo*, i. m. 122.

A háttérösszefüggés egy bírósági környezet. Úgy tűnik, hogy Pál fejében a sátán hagyományos megjelenítése rejlik, aki vádolja az embert Isten előtt (*Jób* 1–2).

De hozhat valaha is az isteni Bíró a hívők ellen büntető ítéletet, ha Isten maga velünk levő Istenként nyilatkoztatta ki magát üdvözítő munkálkodása során? Isten ugyanis odaadta egyszülött Fiát, és ezzel odaadta önmagát bizonyítván, hogy teljesen a bűnös ember oldalára áll. A végső bíróságon megítélő Istenre számítunk, ellenben igazzá tevő Istennel fogunk találkozni.

Ki vádolhat tehát bennünket, hogy elítéljen, ha Isten maga velünk van? A válasz nyilvánvaló: senki!

Akinek esetleg joga lenne arra, hogy elítéljen minket, az Jézus, a Fiú, minthogy az emberek megölték őt. De ez a halála valójában szeretetét juttatta kifejezésre; és a feltámadás, mely Isten jobbára helyezi, nem vádlóvá, hanem közbenjáróvá tette őt. És hogyné hallgatná meg őt Isten, hiszen éppen Krisztus halála révén mondta ki ő a maga végleges „igen”-jét az emberiségnek, lekötötte magát, és nem tud többé úgy ítélni, hogy ne mondana ellen önmagának? „A hívőnek Isten ítélőszéke előtt olyan közbenjárója van, akivel a Bíró sem tud szembehelyezkedni, ugyanis Isten színe előtt Isten saját eljárás módját mutatja be”.¹¹

A hívő, akárcsak minden ember, kétségkívül még olyan emberi állapotban él, amelyben nem hiányoznak a veszélyek és a szenvedések. Ezek kételybe, elbátortalanodásba kergethetik őt. De éppen ez a negatív helyzet helyez rá bennünket a Keresztrefeszített útjára, és teremtheti meg azt a teret, ahol előtör a feltámadás élete. A próbák és a kudarcok látszólag ellentmondásos módon nem kétségbeesési motívummá, elítélés jelévé lesznek, hanem reményforrássá, győzelmi lehetőséggé. A keresztrefeszített Jézus Isten szeretete, aki létünk negatív helyzeteiben találkozik velünk. Benne biztonságunk van arra nézve, hogy semmilyen ellenséges erő nem akadályozhatja meg Istent abban, hogy szeressen minket. És ez az isteni szeretet már – és mindörökre – üdvözült sorsunk jele.

JÁNOS

János evangéliumának egyik alapvető vonása az, hogy Jézust kinyilatkoztatóként mutatja be. És tanítása kinyilatkoztatás. Nem olyan értelemben, hogy új tant ismertet meg, hanem úgy, hogy láthatóvá tesz egy rejtett valóságot, lehetővé teszi a hozzáférést a kapcsolat és a személy titkához.

¹¹ W. SCHMITHALS, *Der Römerbrief*, Güterloher Verlagshaus, G. Mohn, Gütersloh 1988. 311.

A negyedik evangéliumban Jézus különösen önmagáról beszél, minthogy végső soron ő maga a kinyilatkoztatás tartalma. Az evangélista számára ugyanis Isten teljes és végleges kinyilatkoztatása az emberek számára nem annyira egy tanításban rejlik, hanem Krisztus személyében: ő az az ajándék, amelyet Isten önmagából ad az emberiségnek. Az „én vagyok”-formulák, melyek a negyedik evangéliumnak olyannyira jellemzői, kifejtik mindazt, amit Isten szeretete jelent az ember számára: fényt, igazságot, életet, feltámadást...

A negyedik evangélium meghív bennünket arra, hogy lépjünk túl egy pusztán funkcionális krisztológián, vagyis azon, hogy Krisztus valóságát csupán velünk való viszonyában, az emberekre vonatkozó szerepében szemléljük (még akkor is, ha mindig jelen van ez a szempont). János Jézusról a maga mély valóságában, az Atyához való viszonyában akar beszélni. Az ő istenségéről akar beszélni.

Krisztus isteni voltának elismerése az evangélista számára mindenesetre nem egy dogmatikai kijelentés. Jézusnak Isten köréhez való tartozását elismerni a kinyilatkoztatásnak még nem utolsó pontja, hanem feltétel, bejárati kapu, hogy valóban megismerjük Istent a maga belső életében, hogy megismerjük őt, mint Személyek közösségét.

1. Jézus, mint Közvetítő

Innen ered a fontosság, amelyet János Jézus származásának tulajdonít: „honnan van ez?”. Ebben a távlatban *Jn* 17,8 jól összefoglalja a hit tárgyát: „ők elfogadták, és valóban felismerték, hogy tőled jöttem, és elhitték, hogy te küldtél engem”. Ez a prólógus (*Jn* 1,1kk) kijelentésének a tartalma.

Jézus isteni származásának elismerése azt jelenti, hogy elismerjük őt a maga teljességében, mint Isten kinyilatkoztatóját. Azt jelenti, hogy felfogjuk, milyen kapcsolat egyesíti őt az Atyával, és határozza meg őt, mint Fiút. De mindennekfölött azt jelenti, hogy megértjük: Istennek ez a közösségi valósága a megtestesült Ige elküldésében igenis megnyílt az emberek előtt.

János számára nem elvont fogalmakról van szó, hanem ellenkezőleg: élet és halál kérdéséről, mert az élet csak az Atyával való gyermeki viszony közepette élet. Ellenben ez a viszony csak Krisztusban lehetséges, minthogy egyedül ő nyilatkoztatja ki és érteti meg az Atyát, amint a prólógus kijelenti: „Istent soha senki nem látta: az egyszülött Fiú, aki az Atya kebelén van, ő nyilatkoztatta ki” (*Jn* 1,18).

Az Atyához vezető út krisztológiai: Jézus közvetítése soha el nem felejtett alapeszme a negyedik evangéliumban. Mindez legnyomatékosabb megerősítésre Jézus Fülöpnek adott válaszában talál: „Aki engem látott, látta az Atyát is”, és korábban a Tamásnak adott válaszbán: „Én vagyok az út, az igazság és az élet (vagyis az út, amely elvezet az igazsághoz, mely élet). Senki sem jut az Atyához, csak általam. Ha engem megismertetek volna, Atyámat is ismernétek” (Jn 14,9.6).

Érdekes megfigyelni azt is, hogy milyen kifejezésekkel beszél János Isten kinyilatkoztatásáról: ez nem valamilyen titokzatos tanításból áll, hanem az Atyához jutás, tehát egy találkozás tapasztalata által történik. És ezenfelül sokatmondó, hogy az evangélista az Atyát *megmutatni*, vagy az Atyát *látni* igét használja.

Ekkor Fülöp kérte őt:

„Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és az elég nekünk!”

Jézus így válaszolt neki: „Annyi idő óta veletek vagyok,

és nem ismertél meg engem, Fülöp?

Aki engem látott, látta az Atyát is”.

(Jn 14,8–9)

Mindez a kinyilatkoztatás lényeges vonásához vezet el bennünket. A kinyilatkoztatás nem annyira igazságközlésre épül, hanem egy látás tanúsítására. Jézusnak mindennapi tevékenysége során tanúsított magatartása szemlélésében rejlik, aki a benne lakó Igazságnak, az ő saját személye titkának átsugárzásává válik. Fiúi valóságának kinyilvánítása szorosan kötődik az Atya valóságához. Ezért az evangélista Jézus egész működését össze tudja foglalni a „kinyilatkoztatni a nevet (ti. az Atya nevét)” formulában: ebben teljesíti be ő a művét a földön.

2. Jézus teljesíti az Atya művét

Jézus az Atyát kinyilatkoztatva beteljesítette a művet a földön.

Hogyan? A következő állításból tudunk kiindulni: „Az én eledelem az, hogy annak akarátát cselekedjem, aki küldött engem, hogy elvégezzem az ő művét” (Jn 4,34).

Íme Jézus programja tehát, az ő létének választása: nem valami rendkívüli program, hogy kitűnjön, és magára vonja a figyelmet, hanem más akaratának a teljesítése. Így elismeri teljes függését az Atyától, akitől léte és élete értelmet nyer. És pontosan ebben a teljesen az Atyára irányuló magatartásban, ebben a befogadóképességben válik az Atya átsugárzásává, akit kinyilatkoztat. Fiúnak mutatkozva kinyilatkoztatja tehát a vele való egységét. Az Atya megnyilatkozása elválaszthatatlan az

ő Küldöttjének megnyilatkozásától. Jézusnak emberi viselkedése által láthatóvá tett fiúi valóságában lehet meglátni az Atya arcát.

Következésképpen azt lehet mondani, hogy Jézus soha sincs egyedül, mert „aki küldött engem, velem van, nem hagyott magamra, mert mindenkor azt teszem, ami kedves előtte” (Jn 8,34). Ugyanis földi életében és működésében maga az Atya van jelen és munkálkodik: „az Atya, aki bennem lakik, ő cselekszi a tetteit” (Jn 14,10).

3. Az Atya és Jézus egyek

Éppen ezért a mű, amelyet Jézus véghezvisz a földön, az Atya és a Fiú közös tevékenységének a gyümölcse, amint Thüsing írja: „a szeretetnek, amely adja magát, és az engedelmességnek, amely szeret, az oda- és visszaáramlása”.¹²

Most megsejthetjük Jézus magatartásának fontosságát: betekintést enged számunkra Isten meghitt, közösségi életébe. Jézus létmódjában láthatóvá válik az isteni egység, az isteni lét dinamizmusa, mely eleven szeretet-párbeszéd, amelyben az Atya és Fiú egyek, ahol az Atya azáltal nyilatkozik meg Atyaként, hogy mindent odaad, és a Fiú azáltal igazán önmaga, hogy teljesen megnyílik az Atya felé. Íme tehát az örök élet, amelyet Jézus megígér azoknak, akik őt befogadják: nem valamilyen kívülről nyújtott ajándék, hanem az isteni Személyek egységes életében való részesedés.

Érthető ezért, hogy Jézus műve, amelyet a földön teljesítenie kell, nem korlátozódik arra, hogy néhány „jelet” vigyen véghez, amely néhány pillanatra megsejteni örök igei dicsőségét. A mű, amelyet véghezvisz, maga a léte, amennyiben folytonosan az Atya felé irányul, amint az Ige *ab aeterno* az Atya felé irányul: alapjában véve az ő fiúi léte, melyet az emberek között él meg egészen a halálig.

Pontosan az ő mindennapos engedelmissége által mutatja be ezt a valóságot. De ez az engedelmisség nem egy gazda által elrendelt feladat vak teljesítését jelenti. Nem is önmaga elszemélytelenedés-jellegű megsemmisülése. Jézus műve az Atya műve, de ugyanakkor az ő saját műve is, vállalván benne a maga teljes felelősségét (vö. Jn 5,17). Jézus tehát nem egy passzív végrehajtó. Arról a „műről” van ugyanis szó, „amelyet rám bízta, hogy elvégezzem”.¹³

¹² La prière sacerdotale de Jésus. „Lire la Bible” 22, Cerf, Paris 1970. 33 (eredeti cím: Herrlichkeit und Einheit, Patmos, Düsseldorf 1962).

¹³ A. VANHOYE fordítása, in L'oeuvre du Crist, don du Père (Jn 5, 36 et 17. 4), in „Revue des sciences religieuses” (1960), 377kk.

Az Atya műve, amelyet Jézus véghezvisz, ugyanakkor teljesen a Fiú műve. Így valósítja meg ő az engedelmességet és egységbeli viszonyát az Atyával: Jézus azáltal fejezi ki az Atyát, hogy önmagává válik.

Érthető továbbá, hogy egy ilyen fajta kinyilatkoztatás a kereszten éri el a csúcspontját: ott teljesíti be Jézus igazán önmagát, ott mutatkozik meg leginkább Fiúként, az Atya iránti teljes nyitottságában. János számára a kereszt annak a szeretet-viszornak a szélsőséges megnyilatkozása, amely egyesíti az Atyát és a Fiút, és éppen ezért megmutatja, hogy kicsoda Isten: Isten szeretet-közösség.

Íme tehát, mire törekszik a jánosi Jézus kinyilatkoztatása: létében Isten *ab aeterno* közösség. A szeretet az isteni lét „ritmusa”. És ez a viszony nem egy zárt körben zajlik az Atya és a Fiú között. A megtestesült Fiúban nyitott az emberiség felé. És – amint mondtuk – a negyedik evangéliumban a Fiú és az Atya megismerése nem egy tan hirdetése által történik, hanem a megélt közösség dinamizmusában: az evangélista a maga hitében Jézus relacionális magatartása fölött gondolkodik el. Ez a magatartás az evangélium által áttetszővé válik, feltárja az Atya és a Fiú közötti kapcsolatot.

Jézushoz közeledve az ember nem csupán egyetlen személlyel találkozik, hanem egy „mi”-vel, és ebben a „mi”-ben az isteni személyek saját valóságuk meghittségében mutatkoznak meg, bekapcsolván az embert az isteni „Én” és „Te” közötti párbeszéd dinamizmusába.

4. A Szentlélek

Most a Szentlélekről kell beszélni. Isten meghitt mélysége ő, és éppen ezért a személlyé lett isteni szeretet. A Szentlélekben éli az Atya a maga atyaságát önmaga odaajándékozása révén a Fiúnak, és a Szentlélekben nyílik meg a Fiú és fogadja magát Fiúként az Atyától.

A Szentlélek maga Isten a maga meghitt közösségi valóságában.

A Szentlélek most az a nagy húsvéti és eszkatologikus ajándék, amelyet Isten Jézus halálakor ad az emberiségnek. Ezt sugallja János szimbolikus nyelvet használva:

Jézus azt mondta: „*Beteljesedett!*”

És fejét lehajtva kilehelte lelkét.

(*Jn 19,30*)

És röviddel ezután egy magas fokú jelentőséggel bíró tényt tanúsít az evangélista:

Az egyik katona lándzsával megnyitotta oldalát,
amelyből azonnal vér és víz jött ki.

(*Jn 19,34*)

A vér és víz kifolyása igen megérintette az evangélista hitből forrászó értelmét: a vér Jézus véres áldozatára céloz, melyet egészen a végsőkig átélt önmaga odaajándékozásaként. A víz már a szamaritánus nővel folytatott beszélgetésnél (4. fej.) az örök élet ajándékát idézte. És ez a Szentlélekkel azonos, aki Jézus kimúló testéből áradt:

Ha valaki szomjazik, jöjjön hozzám,
és igyon mindenki, aki hisz bennem.
Amint az Írás mondja: élővíz folyói fakadnak majd belőle.
(Jn 7,37–38)

És az evangélista megmagyarázza:

Ezt a Lélekről mondta,
amelyet a benne hívők meg fognak kapni.
A Lélek ugyanis még nem jött el,
mert Jézus még nem dicsőült meg.
(Jn 7,39)

Érthető, miért állítja János azt, hogy a Szentlélek véglegesen áradva csupán Jézus halála és megdicsőülése során adatik: az isteni teljesség a kereszt Szeretet-Semmijében árasztja el az ő testét, és itt jut el Jézus az Atya öléhez. Emberi valóságában „megistenülve” képes közölni Isten teljességét az emberiséggel.

Jézus halálában és feltámadásában a Szentlélek, aki Isten bensőségesége, a világ belső alkotórészévé válik: Isten teljes önmagát megnyitja az ember előtt és felemeli a maga közösségi életének szintjére.

A Szentlélek adományozása révén Isten kilép önmagából anélkül, hogy elhagyná a maga bensőségességét, és felemel bennünket egészen önmagáig.

Az őshagyományban, amelyről Pál tudósít, nem alkalmalszerűen hozzák szívesen kapcsolatba a Lelket a „közösség” valóságával:

Az Úr Jézus Krisztus kegyelme,
Isten szeretete
és a Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal!
(2Kor 13,13)

A Szentlélek fogadása által Isten létmódja kerül továbbadásra, aki közösség. Kapcsolatok és egység teremtőjeként lép be a történelembe, mint lehetőség, mely kínálkozik az emberiség számára, hogy a Szent-háromságban és a Szentháromság módjára éljen: testvérek közötti életközösség formájában, amely az Atyával és Fiúval való közösségre épül (1Jn 1,3).

Pál világosan leszögezte a kapcsolatot a Szentlélek és a szeretet között:

Isten szeretete kiáradt szívünkbe
a nekünk adott Szentlélek által.
(Róm 5,5)

Az apostol számára a kapott szeretet már nem csupán a Törvény egyik parancsa, melyet meg kell tartani, hanem maga az isteni élet, amelyet a hívő magáévá tesz, amely megnyitja őt az egység szerinti élet felé és bekapcsolja a Szentháromság meghittségébe. A Szentlélek megteremti tehát a valós részesevé a szentháromságos Közösség életében, behelyezvén a hívőt az Atya és a Fiú közötti kapcsolatba:

Mivel pedig fiak vagytok,
Isten elküldte Fiának Lelkét szívünkbe,
aki azt kiáltja: „Abba, Atya!”
(Gal 4,6; Róm 8,15)

János ezt a maga módján fejezi ki:

Ahogy engem szeretett az Atya,
úgy szerettelek én is titeket.
(Jn 15,9)

A Feltámadott Mária Magdolnához intézett szavaiban pedig:

Menj el a testvéreimhez, és mondd meg nekik:
Fölmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz,
az én Istenemhez és a ti Istenetekhez.
(Jn 20,27)

A feltámadt Jézus közli tanítványaival, akiket először nevez *testvérek*-nek, az Atyával való személyes kapcsolatát.

A híveknek ez a szentháromságos életbe való bekebelezettség a Szentlélek munkája révén világosan meg kell, hogy mutakozzék a közösség konkrét életében:

A Lélek gyümölcsei pedig: a szeretet,
öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség,
szelídség, önmegtartóztatás.
(Gal 5,22)

A Lélek gyümölcse a Szeretet-Isten valóságára vonatkozik, melyet a közösségben kapunk és élünk. És a kölcsönös szeretet, amelyet a közösségben megélünk, éppen ezért a legalkalmasabb hely arra, hogy tanúsítsuk a világnak: Isten szeretetközösség. Ily módon a közösség vonzási ponttá válik az emberek számára:

Mindnyájan egy legyenek;
ahogyan te, Atyám, bennem vagy, és én tebenned,
úgy ők is egy legyenek mibennünk,
és így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem.
(Jn 17,21)

Az egység élete, mely a közösségi Isten élete törvényének betartásában rejlik a hívek között, a maga hiteles közösségi valóságában tanúsítja Istent, és jele lesz annak, hogy ilyen szeretet áradt ki az emberekre.

A Szentlélek ajándékozásában Isten teljes létével kimondja és megtapasztaltatja az emberrel, hogy ő szeretet.

5. „Isten a szeretet” (1Jn 4,8.16)

„Isten a szeretet”: kétségkívül ez az Újszövetség leghíresebb kijelentése. Sokatmondóan összefoglalja és megvilágítja az egész apostoli hagyomány közös meggyőződését. Nem filozófiai eszmélődés az isteni létről, hanem Isten létmódját jellemzi, amint megnyilatkozott ő az emberiség javára történő cselekvése, különösen a szeretett Fiúnak a világba való elküldése során: „abból ismertük meg Isten szeretetét, hogy Krisztus életét adta értünk” (1Jn 3,16). „A leírás nem csupán funkcionális, ugyanis Isten azért szeretet irántunk, mivel önmagában is szeretet”.¹⁴ Isten szeretetként tárja fel magát minden cselekvésében, valamennyi közbelépésében Izrael történelme során, ami a Fiú elküldésében csúcsosodik ki, aki életét adja értünk.

János már az evangéliumban egy fontos állítást fogalmazott meg:

Mert úgy szerette Isten a világot,
 hogy egyszülött Fiát adta,
 hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen,
 hanem örök élete legyen.
 Mert nem azért küldte Isten a Fiút a világba,
 hogy elítélje a világot,
 hanem hogy üdvözüljön általa a világ.
 (Jn 3,16–17)

Istent a szeretet mozgatja. És ez az isteni szeretet határtalan, nem ismer kivételeket: a „világ” felé fordul, vagyis a mi esetünkben minden ember felé, függetlenül attól, hogy jók-e, vagy rosszak, a választott néphez tartoznak-e, vagy a pogány nemzetekhez.

Mintha egy kritikai megjegyzés bukkanna fel a Keresztelő tanításával szemben. Utóbbi olyan Istent hirdetett meg, aki főleg azért jön, hogy ítéljen, és azután következik az üdvösség a „maradék” számára. Az evangélista számára az ellenkező igaz: első helyen Isten megmentő szándéka van, az ítélet azután jön... az ember döntésében (vö. Jn 3,18). Aki ugyanis nem hisz, önmagát ítéli el. A hitetlenséget nem kell egyszerűen a nemhívóval azonosítani, hanem azzal, aki szabadon választja a fény

¹⁴ R. BROWN, *Le lettere di Giovanni*, Citadella k., Assisi 1986. 748.

visszautasítását, gyűlöletét. Az ítélet tehát az Isten szeretete előli elzárkózásban rejlik.

Mindent összevetve, amint már mondtuk, Isten cselekvése feltárja, kicsoda ő önmagában: kölcsönös ajándékozásban létező közösség.

De János nem elégszik meg magas színvonalú megfontolásokkal. Ő egyesíti a Szeretet-Istent és a felebaráti szeretetet.

Mivel Isten szeretet, az embernek olyan világ mellett kell döntenie, amelyben szeretet és egység uralkodik, és szembe kell helyezkednie mindazzal, ami gyűlölet és megosztás.

FORDÍTOTTA: NAGY JÓZSEF